

Metodické doporučení k průběhu individuálního vzdělávání dětí v mateřských školách a ověření dosahování očekávaných výstupů

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává metodické doporučení jako podporu mateřským školám v situaci, kdy zákonný zástupce oznámí, že se rozhodl plnit povinné předškolní vzdělávání svého dítěte formou individuálního vzdělávání.

I. Individuální vzdělávání dítěte – legislativa

V ustanovení § 34a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je vymezeno povinné předškolní vzdělávání. Dále znění § 34b školského zákona připouští individuální vzdělávání jako jeden ze způsobů plnění povinného předškolního vzdělávání. Zákonný zástupce má povinnost dítě zapsat k předškolnímu vzdělávání. Způsoby plnění povinného předškolního vzdělávání nelze vzájemně kombinovat. Dítě může být k individuálnímu vzdělávání zapsáno v kterékoliv mateřské škole, která je zapsána v rejstříku škol a školských zařízení. Rovněž v případě udělení odkladu povinné školní docházky mohou zákonní zástupci pro své dítě zvolit kterýkoli ze způsobů plnění povinného předškolního vzdělávání uvedených v § 34a školského zákona.

II. Oznámení individuálního vzdělávání

Zákonný zástupce dítěte písemně oznámí mateřské škole, že chce své dítě vzdělávat individuálně a tím přebírá plnou odpovědnost za jeho vzdělávání. Pokud má individuální vzdělávání probíhat po převážnou část školního roku, oznamuje zákonný zástupce toto rozhodnutí škole tři měsíce před začátkem školního roku, tedy v období do konce měsíce května. Pro individuální vzdělávání na kratší období se může zákonný zástupce rozhodnout kdykoliv v průběhu školního roku. Individuální vzdělávání v tomto případě začíná dnem, který následuje po dni, kdy bylo oznámení o volbě individuálního vzdělávání doručeno mateřské škole. Oznámení lze učinit opakovaně, a to v případě, že oznámení bylo učiněno na kratší dobu a zákonný zástupce se rozhodne pro pokračování v individuálním vzdělávání. Odpovědnost za kvalitu vzdělávání dítěte, které plní povinné předškolní vzdělávání formou individuálního vzdělávání, má výhradně zákonný zástupce.

III. Postup mateřské školy

a) Povinností mateřské školy je seznámit zákonného zástupce s oblastmi, ve kterých má být dítě vzděláváno.

K tomu doporučujeme využít:

- [Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání \(RVP PV\)](#);
- [Konkretizované očekávané výstupy](#);
- [Desatero pro rodiče dětí předškolního věku](#);
- Školní vzdělávací program (ŠVP) konkrétní mateřské školy;

b) Škola sdělí zákonným zástupcům termíny pro ověření dosahování očekávaných výstupů. Ustanovení § 34b, odstavec 3 školského zákona stanovuje termíny ověřování, včetně náhradních

termínů. Tyto termíny jsou uvedeny ve školním řádu tak, aby se ověření uskutečnilo v období od 3. do 4. měsíce

od začátku školního roku. (To znamená v období od 1. 11. do 31. 12. daného roku.) K ověření přijde zákonný zástupce s dítětem jen jednou, a to v předem daném termínu. Ve školním řádu doporučujeme uvést termín obecně, aby nemuselo každoročně docházet k jeho aktualizaci. Konkrétní data určená k ověřování individuálního vzdělávání pak škola zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Škola doporučí zákonným zástupcům možnost zpracovat portfolio dítěte a využít ho současně jako výstup při ověřování očekávaných výstupů (viz bod. IV. písm. d).

V případě individuálního vzdělávání mateřská škola dítě průběžně nijak nesleduje ani nevede, pouze jedenkrát ověří úroveň dosahování očekávaných výstupů. Zákonnému zástupci dítěte ze školského zákona vyplývá povinnost zajistit účast dítěte u ověření a právo být přítomen ověření.

IV. Průběh ověření – metodický postup

Cílem ověření není dítě zkoušet. Očekávané výstupy RVP PV mají podstatu směřující, orientační, doporučující. Na základě ověření dosahování očekávaných výstupů dítěte doporučí škola další postup, tedy na co se má zákonný zástupce v následujícím období zaměřit, aby co nejlépe rozvíjel své dítě. Časová náročnost ověření by měla odpovídat možnostem a potřebám všech zúčastněných. Pokud bude kromě rozhovoru využito také možnosti pozorování dítěte při zadané činnosti, neměla by doba této činnosti přesáhnout 20 minut.

- a) Ověření provádí ředitel školy nebo jím pověřený učitel s výbornými komunikačními a empatickými dovednostmi, neboť hlavními nástroji k ověřování dosahování očekávaných výstupů jsou rozhovor a pozorování. Je nezbytné se nejprve seznámit s důvody individuálního vzdělávání dítěte (předchozí docházka do jiného předškolního zařízení, rodinná výchova, fyzické či psychické problémy dítěte).
- b) Pro kvalitní a vypovídající ověřování je vhodné zvolit tu část dne, kdy je prostředí mateřské školy co nejklidnější a nejvstřícnější. Doporučujeme tedy dobu určenou v organizaci dne pro pobyt venku, kdy jsou děti mimo mateřskou školu nebo odpolední činnosti, kdy je přítomen menší počet dětí.
- c) Ověření by mělo probíhat ve vstřícné atmosféře, nejlépe formou rozhovoru se zákonným zástupcem. Právě on má nejucelenější informace o průběhu individuálního vzdělávání svého dítěte a je schopen je vyjádřit. Dítě většinou prostředí ani lidi v mateřské škole nezná, může být tudíž bázlivé a nejisté.
- d) Pro ověření dosahování úrovně očekávaných výstupů RVP PV je možné využít portfolia dítěte (např. výtvarné práce; fotografie dětských prostorových prací, pracovní listy zaměřené na předmatematickou gramotnost a grafomotoriku; seznam literatury aj.). Vytváření portfolia však nelze vyžadovat povinně.
- e) Při využití metody rozhovoru může předškolní pedagog vycházet ze souboru otázek cíleně směřujících k výstupům v jednotlivých oblastech uvedených v RVP PV, kde zohlední důvody individuálního vzdělávání. Tyto otázky budou směřovat jak na zákonného zástupce dítěte,

tak na dítě samotné a budou použity v množství a zaměření podle aktuální situace při ověřování. Měly by být kladeny otevřené otázky činnostního charakteru, aby z odpovědi bylo patrné, jakým způsobem zákonný zástupce podporuje dítě v dosahování očekávaných výstupů RVP PV. (Příklady otázek jsou uvedeny v příloze.).

- f) Vypovídající součástí ověřování může být i metoda pozorování dítěte při spontánní nebo zadané činnosti. Pro zadanou činnost může být připravena cílená nabídka knih, her, učebních pomůcek, hraček a dalšího didaktického materiálu vhodného k ověřování očekávaných výstupů RVP PV, který bude dítěti nabídnut k jeho vlastnímu výběru. Zároveň tak lze sledovat preference dítěte i jeho schopnosti a dovednosti.
- g) Může být také připravena i prohlídka mateřské školy, v průběhu které je možné pozorovat společenské návyky dítěte (pozdrav, požádání, poděkování), jeho samostatnost, sebeobsluhu a základní hygienické návyky (použití WC, koupelny, šatny – převlékání, přezouvání).

Nedostatečnost v dosahování očekávaných výstupů zpozorovaná při ověření není důvodem pro ukončení individuálního vzdělávání. Škola na základě takového zjištění doporučí zákonnému zástupci konkrétní oblasti dalšího rozvoje dítěte včetně aktivit individuálně zacílených na jednotlivé znalosti a dovednosti. Při zjištění většího deficitu osvojení kompetencí pak škola zákonnému zástupci navrhne možnost vyšetření dítěte ve školském poradenském zařízení.

V. Ukončení individuálního vzdělávání

Kdykoliv v průběhu školního roku může zákonný zástupce individuálního vzdělávání svého dítěte ukončit. Na to by měla být mateřská škola připravena. Zařazení individuálně vzdělávaného dítěte k denní docházce v průběhu školního roku je pro mateřskou školu obtížné. K tomu by měla být využívána rezerva ve formě žádosti o udělení výjimky zřizovatele z nejvyššího počtu dětí ve třídě dle § 23 odst. 5 školského zákona.

V případě neomluvené neúčasti u ověření v obou stanovených termínech ukládá školský zákon řediteli mateřské školy povinnost vydat rozhodnutí o ukončení individuálního vzdělávání. Toto rozhodnutí má bezodkladnou účinnost. Individuální vzdělávání nemůže být znovu povoleno. Zákonný zástupce je pak povinen přihlásit dítě k pravidelné denní docházce (v případě, že je dítě v posledním roce předškolního vzdělávání před vstupem do základní školy).

Zákonný zástupce individuálně vzdělávaného dítěte by měl informovat mateřskou školu o:

- a) přijetí do základní školy k plnění povinné školní docházky (mateřská škola ukončí evidenci dítěte ke konci školního roku),
- b) udělení odkladu povinné školní docházky a způsobu, kterým dítě bude dále plnit povinné předškolní vzdělávání:
 - pokračování v individuálním vzdělávání (nové oznámení ředitelce mateřské školy od následujícího školního roku),
 - zařazení dítěte do běžné třídy mateřské školy k pravidelné denní docházce,
 - plnění povinného předškolního vzdělávání v přípravné třídě základní školy.

Příloha č. 1

Příklady otázek v jednotlivých vzdělávacích oblastech:

(Připravené otázky jsou pouze návodné a je třeba je upravit, rozvést a přizpůsobit konkrétní situaci, konkrétnímu dítěti nebo jeho zákonnému zástupci v případě, že dítě není ochotno komunikovat.)

Dítě a jeho tělo	
Dítě	Zákonný zástupce
Chodíš na hřiště? Co tam nejraději děláš? Jaké hry hraješ? Chodíš cvičit?	Jaké pohybové činnosti nabízíte a realizujete s Vaším dítětem ¹ ?
Co nejraději jíš, co ti nejvíce chutná a proč? Když se jídlo vaří, voní to?	Jakým způsobem podporujete smyslové vnímání a rozlišování Vašeho dítěte?
Umíš se sám/sama obléknout, zapnout knoflíky, zavázat tkaničky? Prostřeš stůl?	Jaké sebeobslužné činnosti zvládá Vaše dítě bez pomoci?
<p><i>Příklady k ověření pozorování:</i></p> <p>Kresba, grafomotorika – ověřujeme správný úchop kreslicího a psacího náčiní, preference L-P</p> <p>Navlékání korálků, mozaika dle návodu – jemná motorika, koordinace oko-ruka</p>	

Dítě a jeho psychika – Jazyk a řeč	
Dítě	Zákonný zástupce
Jaké knížky se ti líbí, o čem jsou, jaké jsou v nich obrázky?	Jaké texty a jakým způsobem předkládáte svému dítěti?
Povídáte si s maminkou, s tatínkem, s kamarády a o čem?	Jakým způsobem ověřujete, že Vaše dítě rozumí slyšenému? (běžné pokyny; sledování děje)
Hrajete doma slovní fotbal nebo rýmovačky? Zkusíme to spolu?	Jaké slovní hříčky hrajete se svým dítětem?
<p><i>Příklady k ověření pozorování:</i></p> <p>Komunikace s dítětem, reprodukce básničky – výslovnost, paměť</p> <p>Sluchové pexeso, rytmižace – sluchové rozlišování</p> <p>Prohlížení knihy – zájem o knihy</p>	

¹ Během dotazování je vhodné používat křestní jméno dítěte, nikoliv neosobní „Vaše dítě“.

V případě zjištění narušené komunikační schopnosti dítěte škola zákonnému zástupci doporučí návštěvu logopedického pracoviště.

Dítě a jeho psychika - Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

<i>Dítě</i>	<i>Zákonný zástupce</i>
Jaké znáš básničky, písničky, pohádky?	Jakým způsobem podporujete rozvoj paměti svého dítěte?
Ukaž mi, kde jsou okna, dveře, kudy se jde ven?	Jak poznáte, že se Vaše dítě orientuje v prostoru a rovině?
Zkus namalovat kamaráda. Pověz mi pohádku (obrázkové čtení). Postav palác pro krále/princeznu.	Jakými činnostmi podporujete rozvoj fantazie a tvořivosti svého dítěte?
Když budete doma večeřet, kolik dáš na stůl talířů? Co když se jeden rozbije? Co když přijde na návštěvu babička s dědou?	Jak řešíte problémy, úkoly a běžné i neobvyklé situace?
<p><i>Příklady k ověření pozorováním:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Manipulační činnosti – třídění, přiřazování Obrázkové čtení – časová posloupnost děje Logické hádanky, doplňovačky 	

Dítě a jeho psychika – Sebepojetí, city, vůle

<i>Dítě</i>	<i>Zákonný zástupce</i>
Jak bys popsal/a, co jsi namaloval/a?	Jakým způsobem podporujete rozvoj sebehodnocení Vašeho dítěte?
Povíš mi něco o sobě, o mamince, tatínkovi, kamarádech? Máš doma nějaké zvíře?	Při jakých příležitostech dostává Vaše dítě prostor k samostatnému projevu?
Jezdíš k babičce a k dědovi? Je to daleko? Co se ti u nich nejvíc líbí?	Kdy, na jak dlouho a jak často je Vaše dítě vystaveno odloučení od rodičů a jak na ně reaguje?

Příklady k ověření pozorováním:

Odpoutání od rodičů, přechod k nabídnutým činnostem – schopnost samostatného rozhodování
Doba udržení pozornosti – trpělivost, dokončování činnosti

Dítě a ten druhý	
<i>Dítě</i>	<i>Zákonný zástupce</i>
Chodíš s maminkou a tatínkem na nákup? Radíš jim, co mají koupit? Dokážeš se zeptat prodavače/ky, kolik stojí hračka, kterou chceš?	Jak Vaše dítě komunikuje s jinými dětmi, s jinými dospělými?
Pomáháš doma mamince, tatínkovi? S čím? Co k tomu potřebujete?	Při jakých příležitostech a jakým způsobem Vaše dítě spolupracuje s ostatními?
Poznáš, když jsou maminka nebo tatínek unaveni? Jak jim pomůžeš? Co pro ně uděláš, aby nebyli smutní?	Jak dokáže Vaše dítě respektovat potřeby druhých?

Příklady k ověření pozorováním:

Sociální dovednosti dokážeme vysledovat z průběhu ověření.

Dítě a společnost	
<i>Dítě</i>	<i>Zákonný zástupce</i>
Chodíte s rodiči do divadla, kina, do restaurace? Jak to tam vypadá, co se tam děje?	Jaké příležitosti má Vaše dítě k poznávání a uplatňování společenských norem?
Hrajete doma nějaké hry? Jezdíš na kole? Co všechno musíš mít, kde můžeš jezdit?	S jakými pravidly (ve hře i v životě) se Vaše dítě setkává a jak je schopné je respektovat?
Co je dobře, co je špatně a proč? (vhodné nad obrázky s touto tematikou nebo nad známou pohádkou)	Jakým způsobem vedete své dítě k rozlišování nežádoucího chování?

Příklady k ověření pozorováním:

Chování dítěte – pozdrav, přístup k cizímu dospělému, zdvořilost

Dítě a svět	
<i>Dítě</i>	<i>Zákonný zástupce</i>
Co můžeš vidět z okna svého pokoje? Co jsi viděl/la dnes cestou k nám?	Jakým způsobem seznamujete Vaše dítě s okolím?
Jezdíte autem? Kdo řídí a proč? Proč se stojí na červenou?	Jaké činnosti využíváte k uvědomování nebezpečí (např. v dopravě)?
Cestoval/la jsi někdy vlakem, letadlem, lodí? Kam? Co jsi tam viděl/la, dělal/la?	Jaké má Vaše dítě povědomí o širším společenském, přírodním, kulturním a technickém prostředí?
<i>Příklady k ověření pozorování:</i>	
Tuto oblast nemůžeme krátkým pozorováním bez dotazování nebo portfolia ověřit.	

Poznámka

Doporučujeme vyhotovit stručný písemný záznam, kterým zákonný zástupce potvrzuje podání informací o podmínkách individuálního vzdělávání v konkrétní mateřské škole. Stačí poznamenat tuto skutečnost do formulářů, které rodiče již při zápisu podepisují (např.: evidenční list nebo osobní spis dítěte).

Je také vhodné pořídit písemný zápis o konání ověření dosahování očekávaných výstupů podepsaný zákonným zástupcem dítěte a zástupcem mateřské školy (i zde stačí poznámka do dokumentace dítěte, viz výše).

Ve výjimečných případech může škola doporučit ukončení individuálního vzdělávání dítěte. Jedná se však o doporučení, která zákonný zástupce dítěte může a nemusí akceptovat.